

Δημιουργική γραφή και ανθρώπινα δικαιώματα: Η εκπαίδευση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσα από τα εργαστήρια της δημιουργικής γραφής και έκφρασης για τους μαθητές της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Σοφία Μαργαρίτη

*Φιλολόγος με ειδίκευση Νεοελληνικών Σπουδών, MSc Δημιουργική Γραφή, Εκπαιδεύτρια
Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων*

*Εκπαιδευτικός εφήβων και ενηλίκων - Πρόγραμμα Ρομά Δυτική Μακεδονία - ΑΠΘ
sophia_margari@yahoo.gr*

Περίληψη

Τα ανθρώπινα δικαιώματα οφείλουν να υποστηρίζονται από την προσχολική ηλικία, πόσο μάλλον την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Με τα εργαστήρια δεξιοτήτων καλλιεργείται η κριτική σκέψη, η συνεργασία, η δημιουργικότητα, η ενσυναίσθηση, οι κοινωνικές δεξιότητες. Απαραίτητα εργαλεία και εφόδια για τη μετέπειτα πορεία των παιδιών. Επομένως, η εκπαίδευση, ως ανθρώπινο δικαίωμα, διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο και καθοριστικό στην κατανόηση και την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τόσο μέσω της διδασκαλίας όσο και μέσω εκπαιδευτικών πρακτικών. Προτείνεται ένα σχέδιο μαθήματος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσα από εργαστήρια δημιουργικής γραφής και έκφρασης, για να κεντρίσει το ενδιαφέρον των μαθητών.

Λέξεις-κλειδιά: ανθρώπινα δικαιώματα, δημιουργική γραφή, βιωματική μάθηση, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

1. Εισαγωγή

Οι μαθητές του τμήματος Γ1 του 8ου Γυμνασίου Κοζάνης συμμετείχαν σε μία σειρά από δράσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, στο πλαίσιο της πρακτικής άσκησης του Διαπανεπιστημιακού Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Δημιουργική Γραφή».

Η μεθοδολογία των δράσεων αυτών βασίστηκε στις αρχές της βιωματικής εκπαίδευσης, οι οποίες στηρίχτηκαν στην ενεργό συμμετοχή των παιδιών. Οι μαθητές έφεραν τις εμπειρίες και τα συναισθήματά τους, βίωσαν καταστάσεις, αναζήτησαν νοήματα μέσα από τους δεσμούς της σχολικής τάξης, της καθημερινής ζωής και της κοινωνικής πραγματικότητας.

Στόχος, λοιπόν, ήταν να αναπτύξουν τις γνώσεις, τις αξίες και τις συμπεριφορές που χρειάζονται για να συμμετέχουν στην κοινωνία, γνωρίζοντας και προστατεύοντας τα δικαιώματά τους αλλά και αυτά των άλλων. Οι δραστηριότητες περιλάμβαναν παιχνίδια ρόλων, καταγίγισμο ιδεών, μυθοπλασία, δομημένο διάλογο με αντιτιθέμενες απόψεις και δραστηριότητες δημιουργικής έκφρασης και γραφής.

Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, οι μαθητές δημιούργησαν ένα βίντεο για να στείλουν το μήνυμα ότι όλοι οι άνθρωποι είναι φορείς των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ανεξάρτητα από την εθνικότητα, τον τόπο, το φύλο, την καταγωγή, το χρώμα, τη θρησκεία και τη γλώσσα.

2. Το Πρόγραμμα

2.1. Ιστορία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Στόχοι:

- Να γνωρίσουν οι μαθητές τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις αξίες που τα θεμελιώνουν.
- Να μπορούν να εξηγήσουν με δικά τους λόγια τι είναι ανθρώπινα δικαιώματα και πότε παραβιάζονται.

Το συγκεκριμένο μάθημα αποτελεί εισαγωγή για να γνωρίσουν τα παιδιά τα ανθρώπινα δικαιώματα και να έρθουν σε επαφή με τη δημιουργική γραφή. Η δραστηριότητα ξεκινά με χωρισμό της τάξης σε 5 ομάδες των 4 ατόμων. Μοιράζονται στους μαθητές φωτογραφίες από τον τύπο, όπου δείχνει ανθρώπους στους οποίους τα ανθρώπινα δικαιώματα παραβιάζονται. Ακολουθεί συζήτηση για το τι βλέπουν στις εικόνες, τι είναι δικαίωμα και ποια δικαιώματα καταπατούνται στις εικόνες. Με τον καταγισμό ιδεών, καταγράφονται τα δικαιώματα στον πίνακα και ομαδοποιούνται θεματικά. Στο τέλος της δραστηριότητας, ζητείται από τους μαθητές να δημιουργήσουν μία αφίσα ανά ομάδα, με ζωγραφιά και ένα σύνθημα προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

2.2. Ιστορία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (συνέχεια)

Σε συνέχεια της προηγούμενης δραστηριότητας και της βαθύτερης αναγνώρισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μοιράζονται στους μαθητές οι «Μονόλογοι από το Αιγαίο»² και ανά ομάδα επιλέγουν μια ιστορία που θα διαβάσουν. Στόχος είναι να καλλιεργήσουν την ενσυναίσθηση και τον σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Τα παιδιά εκφράζουν τα συναισθήματά τους και σημειώνονται οι λέξεις - κλειδιά. Στη συνέχεια, ζητείται από τα παιδιά, να εκφράσουν αυτά τα συναισθήματα μέσα από την ποίηση σε ελεύθερο στίχο. (δίνονται πληροφορίες). Αφήνονται ελεύθερα να εκφραστούν δημιουργικά με τη βοήθεια της φαντασίας τους, χωρίς κανόνες. Στο τέλος, τούς διαβάζεται το ποίημα του Τάσου Λειβαδίτη «Αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος».³

3. Βιωματικό παιχνίδι – Ένα Ένα τα βήματα

Στόχος:

- Τα παιδιά καλούνται να υποδυθούν έναν άλλο ρόλο από αυτόν που είναι και να καλλιεργήσουν την ενσυναίσθηση.
- Στο τέλος, θα εκφράσουν μια ιστορία με τα χαρακτηριστικά του εσωτερικού μονολόγου.

Δίνεται στους μαθητές τυχαία ένα χαρτάκι με τη νέα τους ταυτότητα. Οι νέες ταυτότητες αφορούν όλα τα κοινωνικά στρώματα. Θα υποδυθούν κάποιον άλλον ρόλο, χρησιμοποιώντας τη φαντασία, από τη στιγμή που δεν τους αντιπροσωπεύει. Μπαίνουν σε μια ευθεία γραμμή και, στη συνέχεια, ο συντονιστής τούς διαβάζει φωναχτά κάποιες καταστάσεις. Αν κάποιον τον εκφράζει αυτή η κατάσταση, τότε κάνει ένα βήμα μπροστά. Στο τέλος, δημιουργείται μια ανομοιομορφία, καθώς τα παιδιά μένουν στην τελική τους θέση. Όλη αυτή η εικόνα αντιπροσωπεύει την κοινωνική ανισότητα. Ακολουθεί συζήτηση για το πώς αισθάνθηκαν, βιώνοντας έναν διαφορετικό ρόλο και ρωτούνται τι θα ήθελαν να γίνει για να αλλάξει αυτή η κατάσταση. Στο τέλος, ζητείται να καταγράψουν μια ιστορία με βάση τον ρόλο τους με τα χαρακτηριστικά του εσωτερικού μονολόγου. Πριν ξεκινήσουν, όμως, οι μαθητές πληροφορούνται για τους αφηγηματικούς τρόπους και, συγκεκριμένα, τι είναι ο εσωτερικός μονόλογος και ποια τα χαρακτηριστικά του⁴.

² Μονόλογοι από το Αιγαίο, Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, Αθήνα 2016.

³ Τάσος Λειβαδίτης, *Ποίηση*, Κέδρος, Αθήνα 1979, σσ. 121-124.

⁴[Οι αφηγηματικοί τρόποι ως μέρος των αφηγηματικών τεχνικών - Φιλολογικό \(filologiko.edu.gr\)](http://filologiko.edu.gr)

3.1. Στερεότυπα μεταξύ των φύλων

Στόχος:

- Να αναγνωρίσουν τα στερεότυπα των φύλων και, συγκεκριμένα, τη θέση της γυναίκας μέσα από τη νεοελληνική λογοτεχνία και να τη συσχετίσουν με τη σύγχρονη εποχή.

Η δραστηριότητα ξεκινά με την εισαγωγή του θέματος. Ρωτούνται αν γνωρίζουν τι είναι τα στερεότυπα, καθώς και για τη θέση της γυναίκας στο παρελθόν και στο σήμερα. Καταγράφονται αυτές οι πληροφορίες στον πίνακα και χωρίζουμε σε δυο στήλες τη γυναίκα του χθες και του σήμερα. Στη συνέχεια, τούς μοιράζονται αποσπάσματα από τη *Φόνισσα*⁵ του Παπαδιαμάντη και από την *Τιμή και το Χρήμα*⁶ του Θεοτόκη. Η ανάγνωση των αποσπασμάτων γίνεται από τους ίδιους τους μαθητές, προτρέποντας να κρατούν παράλληλα σημειώσεις για τη θέση της γυναίκας. Ακολουθεί συζήτηση για την κοινωνική θέση της γυναίκας και για τον θεσμό της προίκας από τις πληροφορίες που μας παρέχουν τα λογοτεχνικά κείμενα και γίνεται μία σύγκριση με τη σύγχρονη εποχή για τον ρόλο της γυναίκας και τον γάμο.

3.2. Στερεότυπα μεταξύ των φύλων (συνέχεια)

Στόχος:

- Να αναγνωρίζουν τα στερεότυπα, τους παραδοσιακούς ρόλους και να ενθαρρύνουμε την ισότητα.

Σε συνέχεια της προηγούμενης εβδομάδας, ασχολούμαστε πάλι με τα στερεότυπα των φύλων. Προτείνεται στους μαθητές να αναδιαμορφώσουν ή να ξαναγράψουν μια γνωστή ιστορία (π.χ. παραμύθι) και να αντιστρέψουν τα φύλα των χαρακτήρων, καθώς και ό,τι αλλαγές κρίνονται απαραίτητες. Σε αυτήν την περίπτωση, διαλέγουμε το παραμύθι της Σταχτοπούτας. Διαβάζουμε την ιστορία, συζητάμε για τα συνήθη χαρακτηριστικά των φύλων που μας δίνονται από την ιστορία και τα σημειώνουμε στον πίνακα. Τώρα πρέπει να αντιστραφούν τα χαρακτηριστικά και οι συνήθειες δραστηριότητες, αφού στη θέση των γυναικών τοποθετούνται οι άντρες. Στο τέλος, διαβάζουμε την ιστορία, όπως έχει διαμορφωθεί. Για το κλείσιμο της δραστηριότητας, επισημαίνουμε/υπενθυμίζουμε τι είναι τα στερεότυπα μέσω ερωτοαπαντήσεων για την καλύτερη εμπέδωση των μαθητών.

3.3. Σκηνές εκφοβισμού

Στόχος:

- Μέσω της δραματοποίησης, τα παιδιά καλούνται να αναζητήσουν λύσεις σε περίπτωση που θα βρεθούν αντιμέτωποι σε κάποια σκηνή εκφοβισμού.

Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες και τούς ζητείται να σκεφτούν και να περιγράψουν σύντομα μια ιστορία με περιστατικό βίας που συνέβη στους ίδιους ή σε κάποιον φίλο τους. Στη συνέχεια, αναπαριστούν την ιστορία τους, διαλέγοντας ο καθένας τον ρόλο του και "παίζοντας" τη σκηνή του εκφοβισμού. Οι υπόλοιποι μαθητές που αποτελούν το "κοινό", στο τέλος της παράστασης, εκφράζουν την άποψή τους για το ποιος φταίει, τα συναισθήματά τους, αναλύοντας τους ρόλους πολύπλευρα και αναζητώντας ή προτείνοντας λύσεις αντιμετώπισης. Στο τέλος της δραστηριότητας, τα παιδιά καλούνται να γράψουν σε χαρτάκια τα άτομα από τα οποία θεωρούν ότι μπορούν να ζητήσουν στήριξη και βοήθεια σε περίπτωση που βρεθούν σε ανάλογη δύσκολη κατάσταση. Για τη δραστηριότητα της επόμενης εβδομάδας, προτείνεται στους μαθητές να αναζητήσουν από το ίντερνετ σύγχρονες

⁵ [Α. Παπαδιαμάντης, Η Φόνισσα \(ebooks.edu.gr\)](http://ebooks.edu.gr)

⁶ [Κ. Θεοτόκης, Η τιμή και το χρήμα \(ebooks.edu.gr\)](http://ebooks.edu.gr)

περιπτώσεις, όπου καταπατώνται τα ανθρώπινα δικαιώματα και να τις παρουσιάσουν ανά ομάδες.

3.4. Δημοσιογράφοι

Στόχος:

- Να μπορούν να συνδέσουν τα ανθρώπινα δικαιώματα με την καθημερινή ζωή, να γνωρίζουν πότε καταπατούνται και πώς μπορούν να τα υπερασπιστούν.

Ανά ομάδες παρουσιάζουν τα περιστατικά που βρήκαν από το ίντερνετ και κρίνουν ότι καταπατούνται τα ανθρώπινα δικαιώματα. Στην επόμενη δραστηριότητα, οι μαθητές θα δημιουργήσουν μια δική τους διαφήμιση προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με αφορμή τα συμπεράσματα της προηγούμενης δραστηριότητας.

Στόχος:

- Να αναπτύξουν ικανότητες κριτικής σκέψης, να εξασκήσουν τις δημιουργικές ικανότητες.

Ζητείται σε κάθε ομάδα να φτιάξουν μια τηλεοπτική διαφήμιση που θα διαρκεί μέχρι τρία λεπτά και θα πληροφορεί τον κόσμο για το δικαίωμα που θα επιλέξουν. Προτείνεται να εστιάσουν σε έξυπνες και πρωτότυπες ατάκες, να επιλέξουν σε ποιο κοινό θα απευθυνθούν και να σκεφτούν τρόπους να γίνει πιο ελκυστική. Να υπάρχει οπτικό ενδιαφέρον και να έχει δράση. Μια ομάδα, επηρεασμένη από την επικαιρότητα και το #metoo, δημιούργησε ανάλογη διαφήμιση, χωρίς λόγια, με κινήσεις του σώματος, δραματοποίηση και μουσική επένδυση.

3.5. Ψηφιακή Αφήγηση

Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, συζητήθηκε να δημιουργηθεί ένα βίντεο με ψηφιακή αφήγηση, αφιερωμένο στη μέρα αυτή. Το βίντεο θα αναρτηθεί στο blog του σχολείου, συνοδευόμενο από ένα κείμενο.

Στόχος:

- Να φτιάξουμε μια ψηφιακή ιστορία για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Εισάγονται έννοιες της ψηφιακής αφήγησης (digital storytelling) και δίνονται πληροφορίες. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται τα βασικά εργαλεία της ψηφιακής αφήγησης και πιο αναλυτικά τα προγράμματα.

3.6. Ψηφιακή αφήγηση

Στόχος:

- Η δημιουργία βίντεο με ψηφιακή αφήγηση για την Παγκόσμια Ημέρα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Χωρίζονται οι μαθητές σε 4 ομάδες. Οι δύο ομάδες αναζητούν κατάλληλες φωτογραφίες από το ίντερνετ που θα επενδύσουν το βίντεο. Οι άλλες δύο ομάδες ετοιμάζουν κείμενα για την ψηφιακή αφήγηση, αναζητώντας πληροφορίες από το ίντερνετ, καθώς και πληροφορίες από τα προηγούμενα μαθήματα. Επιλέγουμε το πρόγραμμα Photostory που θα δουλέψουμε. Με έναν εκπρόσωπο της κάθε ομάδας προχωράμε για το τελικό αποτέλεσμα. Το παρουσιάζουμε στην τάξη και στη διευθύντρια.

4. Συμπέρασμα

Το πρόγραμμα ολοκληρώθηκε με επιτυχία, αφού ο αρχικός στόχος επιτεύχθηκε με τη δημιουργία ψηφιακού βίντεο και αφήγησης. Οι δραστηριότητες, ως επί το πλείστον, γίνονταν στον εξωτερικό χώρο του σχολείου, μιας και η τάξη τους, όπως ανέφεραν, τούς εγκλώβιζε, ή

στην αίθουσα των εκδηλώσεων. Έτσι, τα παιδιά ξέφυγαν λίγο από το καθιερωμένο κλασικό σχολικό πρόγραμμα. Η συμμετοχή τους ήταν ενεργητική και η διάθεσή τους ενθουσιώδης. Ένα όμορφο παιχνίδι λέξεων, δικαιωμάτων και ιστοριών!

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Flowers, N. (Επιμ.). (2012). *Μικρή πυξίδα, Compasito. Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα για Παιδιά* (Μτφ. Στ. Αγγελίδης). Λευκωσία: Κέντρο Στήριξης Μη Κυβερνητικών Οργανισμών.
- Γενική Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρώπινων Δικαιωμάτων. (2014). *Δικαιώματα του ανθρώπου*. Εθνικό Σχέδιο Δράσης. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.
- Γιαννάτου, Α. (2013). «Το πρόγραμμα Διαμεσολάβηση μεταξύ συνομηλίκων ως μέθοδο ειρηνικής επίλυσης συγκρούσεων στο 2^ο Γυμνάσιο Ασπροπύργου (2005-2013)». *Εκπαίδευση και θέατρο, Τεύχος 14*. Αθήνα: Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση.
- Καραμήτσα, Ε., Σαββοπούλου, Ε., & Σημιακάκη, Ε. (Επιμ.). (2011). *Μη Τυπική Εκπαίδευση για την καταπολέμηση των Διακρίσεων σε Παιδιά Σχολικής Ηλικίας. Οδηγός για Δασκάλους*. Αθήνα: Κέντρο Προάσπισης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.
- Λειβαδίτης, Τ. (1979). *Ποίηση*. Αθήνα: Κέδρος.
- Νικολαΐδου, Σ. (2016). *Η δημιουργική γραφή στο σχολείο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. (2014). *Δραστηριότητες βιωματικής μάθησης στα ανθρώπινα δικαιώματα και τους πρόσφυγες*. Αθήνα: Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος.
- Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. (2016). *Μονόλογοι από το Αιγαίο*. Αθήνα: Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση.

Διαδίκτυο

[Οι αφηγηματικοί τρόποι ως μέρος των αφηγηματικών τεχνικών - Φιλολογικό \(filologiko.edu.gr\)](http://filologiko.edu.gr)

[Α. Παπαδιαμάντης, Η Φόνισσα \(ebooks.edu.gr\)](http://ebooks.edu.gr)

[Κ. Θεοτόκης, Η τιμή και το χρήμα \(ebooks.edu.gr\)](http://ebooks.edu.gr)

